

ÅTER

Nr 1/17

30,- INKL. MOMS

FORUM FÖR
SJÄLVFÖRSÖRJNING OCH
ALTERNATIVT BOENDE PÅ
LANDSBYGDEN

ÄGODELA
GETTER 8: AVEL & KILLNING
KALLMURNING AV SKALMUR
VÅRA ODLINGAR: 25 ÅR SENARE
GUNILLAS ÖRTER: ISLANDSLAV
DEMOKRATI TILL HUSBEHOV
ENKEL BRYGGNING AV MASKROSVIN
STOLP- & TIMRINGSTEKNIK 9:
TAK I STOLPTEKNIK
TA VARA PÅ MER VID SLAKTEN:
FÄRSKALLAR, BLOD & INÄLVOR
ATT BO GRATIS
GENOM ÅTERBRUK & UTHYRNING
STOPPA STRUMPOR

Patrick Sellman i läsarbrevet
"Våra odlingar: 25 år senare", sidan 12.

25 ÅR SENARE

PATRICK SELLMAN

Jag och min hustru köpte dyrt ett tunnland mark för 25 år sedan. Där röjde vi marken och byggde vårt hus. Jag hade drömmar om en större gård där jag kunde ha mer och större djur. Nu är vi väldigt nöjda med det vi har och tycker det passar oss utmärkt. Alldeles lagom mycket, inga stora bekymmer, inga stora investeringar och lagom med arbete. Att inte behöva kliva upp i traktorn utan att kunna sköta det hela med lie och hacka. Det är perfekt om man vill ha en husbehovsodling. Lägsta sårbarhet om man tänker i banor av självhushållning och reseliens.

Inhägnad och djur

Vi har inhägnat hela vårt lilla småbruk med plantskyddsstängsel som också får tjänstgöra som spalje för frukt och bär. Det gör att vi slipper oroa oss för överraskande anfall från rovdjur på höns och gäss. Sen vi satte upp det har ingen älg betat ner våra fruktträd och inga rådjur ätit upp vår grönkål eller våra jordgubbar. Skönt att inte behöva oroa sig för rymmande hundar eller grisar heller för den delen.

Vi håller gäss, från början Skånegäss i genbank men nu mer är det även inslag av Italienska. Hönsen är Ölandshöns och utöver det så finns Gotlandskanin och ibland hushållsgrisar när kvickroten behöver en dust och skinkan är slut. Biodling har funnits med hela tiden förutom under ett par år.

Frukt och bär

Våra odlingar består av både frukt, bär och grönsaker. Förutsättningarna är växtzon V på dyrt 300möh i Västra Värmland. På den höjden är det givetvis morän men med mineralrik jordmån.

Här finns ett femtiotal fruktträd, mest äpple, päron, plommon och körsbär men även några nötträd. Bär försöker vi hålla så många sorter som möjligt men vinbär dominerar tillsammans med hallon.

Majs i växtzon V, 315 möh.
Två och en halv meter blev de till slut.

Att kunna gå ut i trädgården och äta bär direkt från buskarna från Midsommar då jordgubbarna börjar mogna fram till snön då björnbär och hösthallon fortfarande bär är en lyx. Det är något jag verkligen rekommenderar även den som inte har så mycket mark. Bären tillhör de mest lättsköta odlingarna. Det är ett sant nöje att kunna ta en sväng runt trädgården med barnbarnen och äta vart efter det mognar. Lite kul är det också att kunna erbjuda sex olika sorters saft när det är dags för fika.

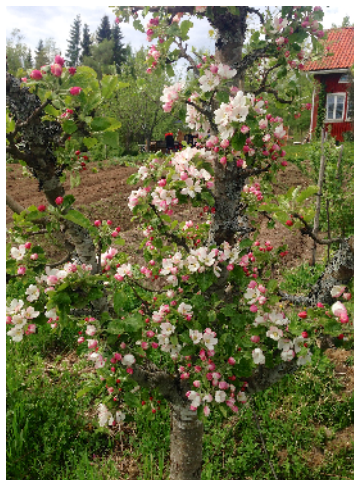
Fem skiften à 200 kvm

Trädgårdslanden omfattar totalt ca 1000 kvm men det är inte varje år hela är i drift då det ibland dyker upp annat i livet. Det är fem skiften om ca 200 kvm.

Vi tillämpar samodling av vissa grödor och radodling på upphöjda bäddar. Vi har successivt minskat sängbredden och det är helt klart bäst med 80 cm. Vi drar upp planter av det mesta för att ha försprång mot ogräset. Vi tillämpar även fördröjd sådd dvs vi bereder jorden i bädden men väntar tre veckor och bereder försiktigt bädden igen

Sporrbeskränning
av äpple, ett arbete
som ger frukt

Päron: Renovering av topp
efter hackspettens härjningar.

Piglet och Hamlet ger kvickrot en match.

och tar på det sättet bort de ytliga ogräsen innan sådd.

Gödsling, bevattning och växthus

Vi har möjlighet att köpa ekologisk gödsel från en granne och tar därför hem ett par lastbilslass åt gången med några års mellanrum. på det sättet är det mest välkomposterad gödsel som tillförs. De mer kväve- krävande växterna får extra av kanin och höngödsel. Efterhand som vi utökar vår kyckling- och kaninproduktion, fortfarande till husbehov, går vi mer och mer över till den gödseln.

Vi har droppbevattning i vårt 40 kvm båg- växthus men i övrigt har vi kostat på oss ett bra sektorspridarsystem då vi har gott om vatten. Droppbevattning ger betydligt bättre hushållning med vattnet men vi tycker det är klumpigare och värdesätter även möjligheten att kunna sätta upp spridarna för att blöta ner områden vid tex skogs- eller gräsbrand.

Skifte 1: Potatis och bondbönor

Ett skifte är en samplantering med potatis och bondbönor. Vi kör upp grunda färor med

60-70 cm radavstånd. Sätter en potatis på normalt avstånd av en fot. Därefter sås en bondböna mellan var potatis och fårorna krattas igen och potatisen är då precis täckt av jord. Senare kupas odlingen ett par gånger.

Vi odlar i huvudsak Sarmo Mira och Asterix men också Armand och en del tidiga sorter. Det är de som visat sig fungera bäst här och Sarmo Mira är en sort jag verkligen uppskattar som småbrukarens potatis. Trippelresistens mot bladmögel, mycket stor blast som hämmar ogräset, håller fukten bättre och ger mycket kompostmaterial, varierade storlekar på knölarna från de största bakpotatisarna över perfekt klyftpotatis till vanlig kokpotatis. Det är dock mycket viktigt med växtföljden då Sarmo Mira är betydligt känsligare mot andra sjukdomar. Håll minst 5 år gärna mer innan du återkommer med odlingen.

Har vi grisar får de givetvis gå över landet efter skörd.

Skifte 2: Majs, bönor och squash

Ett skifte består av "De tre systrarna", mjölmajs, störbönor och olika sorters squash i huvudsak vintersquash.

Majsen är Cascade Ruby Gold – Flint Corn 85 dagar, en sort jag importerat från USA med bred genetisk spridning som visat sig fungera bra. Den ger enhetliga majs- kolvar men av olika färg. Det gör det lätt att sortera färgerna och det är en fördel då de har olika egenskaper. Ca en månad innan skörd har vi fri tillgång på majs- kolvar för kokning och grillning.

Vintersquashen är Sweet meat – Oregon Homestead som vi också är mycket nöjda med. Håller ett år eller mer vid lagring i rumstemperatur. Tjockt kött och den godaste vi smakat. Skär sönder ett huvud och lägg på en ugnsplåt med skalet nedåt och baka i ugnen. När det är klart räcker det att tillsätta lite vispad grädd och eventuellt lite kardemumma så har du en färdig dessert.

Majsplanter, max 4-5 v i 9 cm krukor.

Mjölmajsen Cascade Ruby Gold.

Odla och ta tillvara, sen skall det tillagas och ätas också. En bra arbetsplats är guld värd.

Bönorna är en blandning av skär-, bryt-, vax- och blomsterbönor. Blomsterbönorna sviker aldrig. Prizewinner är vår vinnare.

Majsodlingen är det vi historiskt misslyckats med mest, t o m nästan alltid, men vi har inte gett upp och nu har vi äntligen lärt oss. Nyckeln i vårt bistrare klimat är, förutom en bra sort, att inte så för tidigt. I våra 9 cm krukor måste de planteras ut efter maximalt 4-5 veckor. Inte mer för då stannar de upp och kommer aldrig riktigt igång igen. Vi drar upp 500 plantor som får gro inomhus och sedan flyttas ut till en vindskyddad plats. Det har visat sig att denna sort utvecklas fint även om det är lite kallare i maj.

Då vi odlar i bäddsystem odlar vi två rader med ett plantavstånd på knappt en meter, egentligen en grupp om 2-3 plantor med 100 cm mellanrum. Vid utplanteringen är nyckeln till framgång gödsel. Majsen är vår i särklass mest näringskrävande växt. Jag gräver en grop som jag grundar med en rejäl planteringsspade höns gödsel och lite stenmjöl.

Squashplantorna som såddes samtidigt med majsplanter ut en mellan var majsgrupp och störbönorna sås, alternativt planteras, runt majsgruppen för att kunna klättra på dessa. Majsen behöver ett försprång så det är en fördel om det är möjligt att så bönorna. Blomsterbönan Prizewinner brukar hinna även vid sådd här. Första året lärde jag mig att inte plantera för tätt. Det blir en djungel och skall squashen ha en chans så måste det komma ned lite ljus.

Var vaksam på fåglarna. Jag blev själv överraskad att de ätit upp så mycket första året jag odlade. Plötsligt stod det helt klart varför det var så mycket fågelskrämmor i USA. De finaste och mest välpollinerade kolvarna mitt inne i fältet var helt uppatna.

Att tröska majs är enkelt. Skörda dem när de vissnat, skala av bladen och låt kolvarna eftertorka. Gärna en bordsfläkt som blåser

på dem. Rör på dem med jämna mellanrum så de torkar jämt för att undvika mögel. När de torkat är det bara att ta ett stadigt grepp om majsen med båda händerna och vrida. Tänk på att många spannmålskvarnar inte klarar majs.

Skifte 3: Kål, bönor och ärtor

Tredje skiftet består av alla kålsorter på ena halvan och bönor och ärtor av alla de slag på den andra.

Kålplantorna dras upp i torvblock som ställts i brödbackar och sedan direkt på jorden i kallbänkar. Då går växterna ner i jorden under backarna och det blir ingen risk för näringsbrist. Det skall vara stora, mörkgröna och saftspända plantor här hos mig så de har bra fart när de kommer ut för att klara ohyrn.

Allt som oftast får vi rätt kraftiga angrepp på plantorna men sedan vi integrerade en mängd olika perenna blommor och örter runt våra odlingar så har det stannat vid det. När det är dags att skörda har plantorna blivit stora och fina utan allvarligare skador. Det kommer en generation skadedjur och

sen kommer det inte mer. Tur jag inte hade tid att gräva ner den ”misslyckade” odlingen när jag stod där och tittade på eländet de första åren jag upptäckte detta.

Vi använder inga dukar sedan många år förutom i fjol men det var som skydd mot hönsen.

Skifte 4: Blandat

Fjärde skiftet är ett blandat grönsaksskifte med allt plock, morötter, lök, palsternacka, rödbetor, sallad, purjo, persilja, dill, selleri och allt annat man vill äta.

Sista året fick jag de finaste purjolökar jag någonsin fått. Jag öste upp bädden så den blev ännu högre och smalare. Tog ett kvastskäft och körde ned det 20 cm i bädden och satte plantorna i dessa så de knappt stod upp ur hålen. Jag fick tjocka fina purjostjälkar som var 30-40 cm innan bladen.

Morötter och palsternacka tillhör de arter som vi radsår och då tar vi hjälp av en Earthway såmaskin som följt oss i ett kvartssekel. Det underlättar sådden betydligt och är ett av de redskap bredvid skjuthackan jag verk-

ligen rekommenderar i den större husbehovsodlingen.

Dessutom är en bra kratta och rejäla hackor av olika slag det man behöver. Då vi drar upp en hel del plantor så är kruksystem värt sin vikt i guld. Bra brätten, krukor med transportbrätten och underbevattningstråg förbättrade våra möjligheter rejält.

Skifte 5: Foderbetor och ev säd

Det femte skiftet, som sällan är med när tiden tryter, är foderbetor till djuren och som jag hoppas from i år även trädgårdsodling av spannmål. Det är det fina med att vara småbrukare - du kommer alltid att ha nya saker att utforska och lära dig.

Är det något jag kommer ihåg från de första åren för länge sedan som grönsaksodlare på egen hand så är det hur vi var helt inriktade endast på odlingen. Det är lätt att glömma att det även skall tas tillvara och det är lika viktigt lära sig det. Sen skall det ätas också. Det är inte heller en självklarhet utan kanske något man behöver lära sig om man vuxit upp med sk ”modern mat”.

Som småbrukare behöver man aldrig ha tråkigt och man får lära sig att misslyckas.

Bra hjälpmedel i den större husbehovsodlingen, skjuthacka, såmaskin och brätten är guld värda.

PATRICK SELLMAN

bor i Gräsmark i Sunne, Värmland. Driver bloggen småbruk.se om självhushållning, biodling och grönsaksodling. Håller biodlingskurser och säljer färdiga bikupor och byggsatser. patrick.sellman@gmail.com

*Hur odlar du?
Skriv och berätta om dina odlingar
i nästa Åter. Info på sid 31.*